

Yttrande över Ds 2024:24 - *Utökade registerkontroller vid anställning inom kommun*

Kommunal har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning och framför följande synpunkter:

- Kommunal avstyrker utredningens samtliga förslag om att inhämta uppgift ur misstankeregistret. Kommunal anser inte att intrånget det innebär i den arbetssökandes integritet står i proportion till de eventuella fördelar som kan medföras, därför bör förslaget utgå.
- Kommunal tillstyrker utredningens förslag om att införa en möjlighet för kommuner att genomföra registerkontroller ur brottsregistret vid nyanställning av arbetstagare som ska arbeta med äldre och vuxna med funktionsnedsättning.
- Kommunal tillstyrker utredningens förslag om att utöka de uppgifter som ingår vid registerkontroll inför arbete med barn. Kommunal anser dock att det, på samma sätt som för registerkontroll gällande äldre och vuxna med funktionsnedsättning, att brott med endast böter inte ska framgå av registerutdraget.
- Kommunal avstår från att yttra sig om införandet av möjligheten att utföra registerkontroller i syfte att upprätthålla kommunens verksamhetsskydd. Kommunal anser dock att det, på samma sätt som för registerkontroll gällande äldre och vuxna med funktionsnedsättning, att brott där endast böter dömts som påföljd inte ska framgå av registerutdraget.

Bakgrund

Utredningen har föreslagit en ny lag som ger kommuner möjlighet att göra registerkontroll av den som erbjuds anställning eller tilldelas uppgifter för att utföra vissa insatser i hemmet åt äldre eller personer med funktionsnedsättning.

Lagen föreslås bli tillämplig vid insatser enligt socialtjänstlagen, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och 12 kap. hälso- och sjukvårdslagen. Registerkontrollen ska ske genom att den som erbjuds en anställning ska visa upp ett begränsat registerutdrag på vård- och omsorgsverksamhetens begäran.

Utdraget ska omfatta en kontroll av domar, beslut eller strafföreläggande där någon annan påföljd än böter har dömts ut för vissa brottsbalksbrott i 3 kap. (liv och hälsa), 4 kap. (brott mot frihet och frid), 6 kap. (sexualbrott), 8 kap. (stöld, rån och andra tillgreppsbrott), 9 kap. (bedrägeri och annan oredlighet) samt 16 kap. (brott mot allmän ordning). En kontroll ska även göras mot misstankeregistret avseende samma brottskategorier för vilka åtal har väckts.

Utredningen föreslår också att de registerkontroller som sker av personal som ska utföra vissa insatser åt barn med funktionshinder samt de som genomförs inför arbeten som innebär direkt och regelbunden kontakt med barn utökas. Enligt förslaget ska också uppgifter om grovt barnfridsbrott, sabotage mot blåljusverksamhet, involverande av underårig i brottslighet, brott mot narkotikastrafflagen, brott mot lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor, vissa brott mot vapenlagen samt brott mot terroristbrottslagen. En kontroll ska även göras mot misstankeregistret avseende samma brottskategorier för vilka åtal har väckts.

Till sist har utredningen också föreslagit att kommuner ska ges möjlighet att utföra registerkontroller vid anställning till befattningar som är kritiska för kommunens förmåga att utföra sitt uppdrag. Denna registerkontroll skiljer sig från de ovan nämnda genom att det sker genom kommunens försorg med begäran till Säkerhetspolisen som utför kontrollen. Eventuella uppgifter som framkommer får sedan lämnas ut till kommunen efter en prövning av uppgifternas relevans av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Kontrollen motsvarar den kontroll som gäller vid en befattning i klass 3 enligt säkerhetsskyddslagen, vilket även innefattar misstankeregistret.

Förslag och Kommunals ståndpunkter

Allmänt

Kommunal vill inledningsvis framhålla att det är positivt att utredningen tydligt identifierar de grupper som har ett särskilt behov av skydd, såsom barn och äldre.

Frågan om registerutdrag och dess användning i arbetslivet utreddes så sent som i SOU 2009:44 i utredningen om integritetsskydd i arbetslivet och i SOU 2014:48 registerutdrag i arbetslivet. Kommunal var i sina remissyttranden mycket positiv till utredningarnas förslag om förbud för arbetsgivare att utan stöd i lag eller förordning begära att en arbetstagare skulle uppvisa utdrag ur belastningsregistret, misstankeregistret eller Försäkringskassans register.

Kommunal välkomnar också att det nu klargjorts att kommuner endast får göra registerkontroller vid de tillfällen som de har uttryckligt lagstöd för åtgärden. Det adresserar den otydlighet som tidigare förelegat i frågan. Dock kvarstår samma problematik vid nyanställning hos privata aktörer, vilket visserligen ligger utanför utredningens uppdrag, men som behöver hanteras för att skapa lika villkor och neutralitet på arbetsmarknaden.

Kommunal anser vidare att registerkontroller endast bör tillämpas i situationer där de faktiskt kan bidra till att uppnå det avsedda skyddet, varför en fördjupad översyn över vilka brott som ska ingå behöver göras.

Registerkontroll kan vara ett av flera verktyg, men deras effekt är begränsad och måste kompletteras med andra, mer verkningsfulla åtgärder för att skapa ett heltäckande skydd för utsatta grupper. Exempelvis har flera fall visat att gärningspersoner ofta saknar tidigare

brottsregister, vilket innebär att kontroller i sådana fall inte förhindrar oegentligheter, utan i stället riskerar att skapa en falsk trygghet där mer verkningsfulla åtgärder inte vidtas. För att skydda barn och äldre på ett mer effektivt sätt lyfter Kommunal fram behovet av strukturella insatser i arbetsorganisationen. Tillräcklig bemanning, undvikande av ensamarbete och närvarande chefer är centrala komponenter. När arbetsgrupper får möjlighet att samarbeta och chefer har förutsättningar att leda verksamheten aktivt, minskar riskerna både för brukarna och för personalen.

Vidare är en systematisk och kvalitativ rekryteringsprocess avgörande. Referenstagning, noggrann granskning av meriter och strukturerade intervjuer är ofta mer effektiva verktyg för att säkerställa rätt person på rätt plats än enbart registerutdrag. Dessa metoder bör därför prioriteras som en del av ett större skyddssystem.

Kommunal vill även betona vikten av att arbetsgivare erbjuder tydliga rutiner och stöd för visselblåsning samt utbildning för personal kring hantering av hot och våld. Att skapa en kultur där medarbetare vågar rapportera missförhållanden och där arbetsplatser är säkra är avgörande för att skydda både personal och brukare.

Avslutningsvis vill Kommunal påpeka att det inte är tillfyllest att utredningen bedrivits i ett snabbspår, vilket har begränsat utredarnas möjlighet att fördjupa analyserna och diskutera förslagen med berörda parter under utredningens gång. I en fråga som rör omfattande inskränkningar i den personliga integriteten är det avgörande att förslag är väl underbyggda. Om detta brister riskerar viktiga perspektiv att förbises, vilket kan leda till bristfälliga slutsatser. Ett exempel på denna brist är avsaknaden av resonemang och konsekvenser för civilsamhället och idrottsrörelsen, som också kommer påverkas av förslagen om utökade registerkontroller, då många verksamheter i dessa sektorer omfattas av lagen (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn. Regeringskansliet bör ställa sig frågan om förslaget i denna del uppfyller regeringsformens beredningskrav.

Vad gäller utredningens innehåll så anser Kommunal att det är en brist att ingen utvärdering av de lagar som redan finns och som tillåter eller påför kommuner att utföra registerkontroller av anställda och arbetssökande. Det gör det svårt att bedöma nyttan och effekten av de integritetsintrång som utredningen har föreslagit.

Utredningens förslag om utdrag ur misstankeregistret

Kommunal avstyrker utredningens samtliga förslag om att inhämta uppgift ur misstankeregistret. Kommunal anser inte att intrånget det innebär i den arbetssökandes integritet står i proportion till de eventuella fördelar som kan medföras, därför bör förslaget utgå. Det kan även påpekas att inga andra nordiska länder har infört möjligheter att inhämta uppgifter från misstankeregistret vid nyanställning.

Registerkontroll i belastningsregistret omfattar, vid arbete med äldre och funktionsnedsatta, inte brott där böter utdömts som påföljd. Någon sådan begränsning är inte möjlig att göra i misstankeregistret vilket får konsekvensen att ett utdrag ur misstankeregistret kan komma att innehålla mer omfattande uppgifter än utdrag ut belastningsregistret och därför vara än mer integritetskränkande.

För flera av brotten i fråga borde det även vara normalfallet att den misstänkte sitter häktad under utredningstiden. I dessa fall kan den misstänkte inte söka några jobb. Eftersom en

arbetssökande enligt förslaget ska kunna använda sig av ett sex månader gammalt registerutdrag, innebär det vidare att den misstänkte skulle kunna ansöka om ett intyg i samband med att det står klart för denne att hen är under utredning, med mindre att hen är häktad. Detta skulle innebära att det i dessa undantagsfall skulle vara relativt enkelt för den misstänkte att kringgå syftet med registerkontrollen.

Lägg där till att åtalet inte med säkerhet kommer leda till fällande dom, och att arbetsgivaren i de fall där fällande dom meddelas oavsett kommer bli varse om den arbetssökandes frånvaro på grund av fängelsevistelsen, så måste den förväntade nyttan med förslaget anses vara mycket låg. Det framstår därför för Kommunal som att förslaget inte är proportionerligt i jämförelse med det intrång det innebär för samtliga arbetssökande att denna uppgift inhämtas Kommunal avstyrker därmed förslaget.

Utredningens förslag gällande äldre och vuxna med funktionsnedsättning

Kommunal tillstyrker utredningens förslag om att införa en möjlighet för kommuner att genomföra registerkontroller ur brottsregistret vid nyanställning av arbetstagare som ska arbeta med äldre och vuxna med funktionsnedsättning.

Utredningens förslag gällande utökade uppgifter vid registerkontroll inför arbete med barn

Kommunal tillstyrker utredningens förslag om att utöka de uppgifter som ingår vid registerkontroll inför arbete med barn.

Kommunal anser dock att det, på samma sätt som för registerkontroll gällande äldre och vuxna med funktionsnedsättning, att brott där endast böter dömts som påföljd inte ska framgå av registerutdraget. Enligt Kommunal är skillnaderna i skyddsbehov mellan grupperna inte så markant att ett större integritetsintrång för arbetssökande inför arbete med barn är nödvändigt.

Utredningens förslag gällande registerkontroll i syfte att upprätthålla ett verksamhetsskydd

Kommunal avstår från att yttra sig om införandet av möjligheten att utföra registerkontroller i syfte att upprätthålla kommunens verksamhetsskydd.

Kommunal vill ändå erinra om att utredningens förslag, vad gäller upprätthållandet av verksamhetsskydd, innehåller ett visst mått av godtycklighet när det kommer till vilka kategorier och befattningar som ska anses utföra "kritiska" uppgifter.

Kommunal menar att det finns en risk att arbetsgivare väljer den "enkla" vägen och överutnyttjar möjligheten i stället för att göra en gedigen kontroll på mindre ingripande sätt av den arbetssökande.

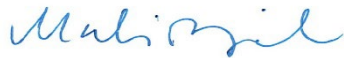
Kommunal anser vidare att det är mycket viktigt att skapa skydd för arbetstagare och fackföreningar mot att arbetsgivaren använder registerkontroller på ett godtyckligt, eller i värsta fall, repressivt sätt. En sådant skydd skulle vara att arbetsgivaren åläggs att en förhandlingskyldighet med berört fackförbund om de tjänster som arbetsgivaren anser vara kritiska enligt lagförslaget.

Utrednings övervägande angående registerkontroller under pågående anställning

Kommunal välkomnar utredningens beslut att inte föreslå löpande registerkontroller av redan anställda. En sådan åtgärd skulle sannolikt innebära ett betydande intrång i den personliga integriteten och strida mot såväl regeringsformen som Europakonventionen och dataskyddsförordningen. Dessutom skulle det riskera att skapa en arbetsmiljö präglad av misstro mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Kommunal delar utredningens bedömning att arbetsgivare redan idag har effektiva verktyg för att hantera brott och oegentligheter som kan uppstå under anställning. Vid frihetsberövande på grund av brott blir arbetsgivaren medveten om situationen genom frånvaro från arbetsplatsen. Om brott begås i tjänsten är det också sannolikt att arbetsgivaren informeras genom rättsprocessen eller andra kanaler. Därutöver finns möjligheter att, inom ramen för gällande lagstiftning att vidta åtgärder mot anställda som bryter mot sina skyldigheter eller arbetsgivarens förtroende.

Vänliga hälsningar
Kommunal

Malin Ragnegård
Förbundsordförande

Olov Östensson
Förbundsjurist